

Marek Grondas, Maria Kliszko, Katarzyna Leśniewska,
Tomasz Garstka, Janusz Żmijski

JAK BYĆ DOBRYM WYCHOWAWCĄ?

- autoewaluacja pracy wychowawczej
- asertywność nauczyciela
- skuteczne kierowanie klasą

FORUM

Spis treści

1. Jak skutecznie kierować klasą – Maria Kliszko	3
2. Rozwijanie podstawowych umiejętności wychowawczych – Marek Grondas	23
3. Asertywność w pracy nauczyciela – Katarzyna Leśniewska, Tomasz Garstka	53
4. Autoewaluacja pracy wychowawczej w szkole – Janusz Żmijski	73
5. Załączniki	115
Załącznik 1 – Arkusz diagnozy klasy/ucznia	115
Załącznik 2 – Styl kierowania klasą	116
Załącznik 3 – Dyscyplina w mojej klasie	117
Załącznik 4 – Jakim jestem wychowawcą	118
Załącznik 5 – Arkusz planowania współpracy z nauczycielami/rodzicami uczniów	119
Załącznik 6 – Arkusz diagnozy trudnej sytuacji w klasie	120
Załącznik 7 – Zadania wychowawcy klasy	121
Załącznik 8 – Zasady wychowania	122
Załącznik 9 – Przykłady pisemnych form informacji zwrotnych	123
Załącznik 10 – Ankieta – Autodiagnoza gotowości do uczestniczenia w superwizji zespołowej	126
Załącznik 11 – Formularz kontraktu superwizyjnego	127

Jak skutecznie kierować klasą – wskazówki dla wychowawcy

Maria Kliszko

Wstęp

Praca wychowawcza należy do zajęć najtrudniejszych, ale i najciekawszych. Nikt nie ma dziś wątpliwości, że wychowawca w znaczący sposób wpływa na rozwój podopiecznych, ich postawy i wybory życiowe. Już dawno przestał być postrzegany wyłącznie jako osoba kontrolująca frekwencję i wyniki nauczania. W nowoczesnej szkole jest kimś znacznie ważniejszym: opiekunem młodzieży, jej przewodnikiem, powiernikiem, mentorem, a także animatorem życia klasowego. Uzupełnia pracę wychowawczą środowiska rodzinnego. Aby jednak robił to dobrze, musi mieć odpowiednie przygotowanie merytoryczne oraz posiadać określone umiejętności.

Kierowanie klasą jako element procesu wychowawczego

Definicje

Kierowanie klasą to proces obejmujący planowanie pracy wychowawczej oraz konkretne działania zmierzające do realizacji założonych celów. Jest ściśle powiązany z wychowaniem.

Kierowanie obejmuje:

- ▶ formułowanie celów;
- ▶ planowanie działań zmierzających do ich realizacji;
- ▶ inicjowanie sytuacji społecznych, w których uczniowie podejmą różnego rodzaju aktywności;
- ▶ organizowanie zespołu klasowego do realizacji zadań (motywowanie uczniów do działania);
- ▶ koordynowanie ich działań;
- ▶ wspieranie podopiecznych w przypadku wystąpienia trudności;
- ▶ udzielanie im informacji zwrotnych;
- ▶ czuwanie nad przestrzeganiem przez nich norm klasowych i szkolnych;
- ▶ pomoc w organizacji uczenia się.

Wychowanie to rodzaj działania pedagogicznego nakierowanego na młodzież, różniący się od działania dydaktycznego znacznie większym zakresem obowiązków oraz bardziej bezpośrednią odpowiedzialnością za rozwój uczniów. Jest procesem, który polega na świadomym wywoływaniu zmian w osobowości podopiecznych. Wychowanie szkolne uzupełnia i wspiera proces wychowania w rodzinie.

Zespół klasowy to grupa uczniów dobranych według jakiegoś klucza (np. wyników nauczania – w tzw. szkołach o wysokim poziomie nauczania, zainteresowań – klasy profilowane) lub w sposób przypadkowy. To dynamiczny twór podlegający ciągłym przemianom.

Zadania wychowawcy klasy

Klasa przechodzi przez kolejne fazy rozwoju – od poznawania i integrowania się aż do rozpadu (gdy uczniowie kończą szkołę)¹. Wychowawca zazwyczaj towarzyszy podopiecznym przez cały czas istnienia grupy, choć zdarzają się sytuacje, gdy dołącza do klasy później lub opuszcza ją przed jej rozpadem. Zawsze jednak ma do wykonania określone zadania:

- ▶ poznawanie uczniów i diagnozowanie ich potrzeb;
- ▶ zaspokajanie tych potrzeb;
- ▶ nawiązanie z podopiecznymi konstruktywnej relacji;
- ▶ modelowanie pozytywnych, prospołecznych postaw i zachowań młodych ludzi;
- ▶ udzielanie im wsparcia;
- ▶ uczenie ich samodzielności i odpowiedzialności;
- ▶ pomaganie im w rozwiązywaniu problemów.

Ważne!

Efekty pracy wychowawczej zależą także od składu klasy: poziomu rozwoju osobowego i społecznego uczniów, ich dojrzałości oraz gotowości do współpracy.

Rodzaje zespołów klasowych

Zanim wychowawca podejmie pracę z podopiecznymi, powinien określić, z jaką grupą ma do czynienia. Inaczej będzie postępował z dopiero utworzoną klasą, inaczej z taką, którą zna i prowadzi od jakiegoś czasu, a jeszcze inaczej z zespołem, który otrzymał „w spadku” po innym nauczycielu.

Pracę z nową grupą zawsze zaczynaj od poznania podopiecznych przez obserwację i rozmowę oraz wspólne działania (urządzanie sali, organizowanie imprez klasowych, dyskusje na ważne dla grupy tematy itp.). Po zebraniu wystarczającej ilości danych dokonaj diagnozy grupy i – jeśli zajdzie taka potrzeba – pojedynczych uczniów, a następnie zaplanuj działania wychowawcze i dobierz do nich odpowiedni styl pracy z klasą.

Pamiętaj!

Okres wzajemnego poznawania się trwa co najmniej kilka tygodni. Nie opieraj działań wychowawczych na wrażeniu z pierwszych dni.

¹ Więcej o procesie rozwoju grupy w: Grondas M., *Rozwijanie umiejętności wychowawczych. Materiały dla nauczycieli i dyrektorów szkół*, STO, Kraków 2004, s. 83.

Tab. 1. Typy klas

Rodzaj grupy klasowej	Charakterystyka	Potencjał	Zagrożenia
Zespół zintegrowany do wewnątrz	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Uczniowie dobrze się czują ze sobą nawzajem ▶ Mają wspólne cele towarzyskie ▶ Grupa jest zamknięta – nie udziela się w spoleczności szkolnej ▶ Kontakt z wychowawcą jest formalny 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zaufanie i poczucie bezpieczeństwa sprzyjają otwartości ▶ W klasie jest niewiele konfliktów ▶ Członkowie wspierają się wzajemnie 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Grupa wykazuje słabą aktywność spoleczną ▶ Jest bierna wobec propozycji wychowawcy innych niż towarzyskie (np. wycieczki) ▶ Uczniowie nie zawsze respektują normy ▶ Zainteresowanie nauką jest osłabione
Zespół wychowawczo zintegrowany, zorientowany na współpracę	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Uczniowie dobrze czują się ze sobą nawzajem ▶ Mają wspólne cele jako grupa spoleczna ▶ Mają pozytywne nastawienie do wychowawcy 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Klasa jest aktywna i chętna do współpracy na różnych płaszczyznach ▶ Motywacja do rozwoju i nauki jest wysoka ▶ Uczniowie biorą odpowiedzialność za siebie i swoje działania 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Klasa może się stać grupą zadaniową i stracić spoleczność ▶ Poziom stresu wewnątrz klasy jest wyższy ▶ Uczniowie biorą zbyt dużo na swoje barki
Zespół zintegrowany, przeciw wychowawcy	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Grupa ma inne cele niż wychowawca i pozostaje w opozycji do jego propozycji ▶ Komunikacja między klasą a wychowawcą jest zablokowana ▶ Konflikty utrudniają lub uniemożliwiają współpracę 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Konflikty wskazują obszary, w których strony powinny dokonać zmian ▶ Ujawnienie trudności, konfliktu może zapoczątkować pozytywne zmiany 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Niechęć przetrada się we wrogość ▶ Strony naruszają normy ▶ Uczniowie bojkotują działania wychowawcy ▶ Wychowawca nie pomaga podopiecznym lub działa na ich szkodę
Zespół niezintegrowany/podzielony	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Klasa jest podzielona na grupki lub całkowicie rozbita ▶ Komunikacja jest zablokowana ▶ Brakuje wspólnych celów ▶ Uczniowie dbają o swoje indywidualne interesy, nie identyfikują się z grupą ▶ Aktywność spoleczna klasy zostaje zatrzymana 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pozytywny i charyzmatyczny lider może wykorzystać potencjał poszczególnych grup ▶ Uczniowie mają dużą ilość niewykorzystanej energii 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Członkowie klasy są bierni i niezainteresowani współpracą ▶ Wchodzą w konflikty ▶ Rozbijają inicjatywy wychowawcy